

POSTANOWIENIE

20 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

na posiedzeniu niejawnym 20 października 2023 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa G. K.

przeciwko Izbie Adwokackiej w [...].

o ustalenie,

na skutek skargi kasacyjnej G. K.

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Katowicach

z 15 lipca 2022 r., I ACz 314/21,

**1. oddala wnioski dowodowe powódki zgłoszone
w postępowaniu kasacyjnym w piśmie procesowym
z 26 września 2023 r. (art. 398¹³ § 2 k.p.c.);**

2. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powódki G. K. na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 lipca 2021 r., sygn. akt I ACz 314/21 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Skarżąca w podstawach skargi zarzuciła naruszenie: art. 386 § 2 k.p.c. przez jego niezastosowanie pomimo, że postępowanie przed Sądem pierwszej instancji było dotknięte nieważnością, z uwagi na rozpoznanie sprawy przez sędziego Sądu Okręgowego w Katowicach wyłączonego od rozpoznania sprawy; art. 378 § 1 k.p.c. przez jego niezastosowanie i niewzięcie pod uwagę nieważności postępowania w granicach zaskarżenia z urzędu; art. 48 § 1 pkt 2 i § 2 k.p.c. oraz art. 48¹ k.p.c. przez ich niezastosowanie przez Sąd drugiej instancji, mimo że wyłączeniu z mocy samej ustawy podlegał sędzia Sądu Okręgowego w Katowicach X.Y. -były małżonek powódki.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

W ocenie skarżącej oczywista zasadność skargi kasacyjnej jest wynikiem kwalifikowanego naruszenia prawa procesowego wskazanego w podstawach kasacyjnych. Z uwagi na to, że jej były małżonek - sędzia Sądu Okręgowego w

Katowicach podlegał wyłączeniu z mocy ustawy, zważywszy na treść art. 48¹ k.p.c., żaden inny z sędziów tego Sądu nie mógł orzekać w tej sprawie, w tym sędzia, który wydał orzeczenie w tej sprawie w pierwszej instancji.

Przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej nie może ograniczać się do ich ogólnikowego powołania czy przytoczenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2000 r., V CKN 1780/00, OSNC 2001, nr 3, poz. 52). Sąd Najwyższy nie ma obowiązku zastępowania skarżącego i poszukiwania argumentów przemawiających za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2007 r., I UZ 47/06, OSNP 2008, nr 7-8, poz. 118). Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowi jej element samodzielny - wyodrębniony w oddzielnej jednostce normatywnej i nie może być utożsamiany z innymi wymogami formalnymi skargi kasacyjnej, w tym jej podstawami i ich uzasadnieniem (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, nie publ., z dnia 10 marca 2016 r., II CSK 10/16, nie publ., z dnia 8 stycznia 2019 r., IV CSK 243/18, nie publ.).

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por.

postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Cechą ustrojową wymiaru sprawiedliwości jest prawo do sądu właściwego, obejmującego pojęcie sądu właściwego do rozpoznania sprawy ze względu na jego właściwość miejscową, rzeczową i funkcjonalną oraz orzekającego we właściwym składzie i w zgodzie ze swoją kompetencją. Sąd właściwy to sąd należycie obsadzony przez sędziów, którzy są legitymowani do orzekania w danym sądzie, w danej instancji i w danej sprawie, czyli dysponują należyłą legitymacją swojej władzy jurysdykcyjnej w konkretnej sprawie.

Osobą nieuprawnioną do uczestnictwa w składzie orzekającym (art. 379 pkt 4 k.p.c.) jest osoba niemająca w ogóle kompetencji jurysdykcyjnych, czyli niebędąca sędzią lub ławnikiem bądź też niemająca kompetencji do orzekania w sądzie, w którym sprawa jest rozpatrywana (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 6 maja 2010 r., II PK 345/09). Uprawnienie do orzekania łączy się z aktem powołania do pełnienia urzędu lub delegowania do orzekania poza miejscem służbowym (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 12 maja 2016 r., III KK 494/15 oraz z 12 września 2017 r., II PK205/16). Z kolei sędzią wyłączonym z mocy ustawy jest sędzia objęty przyczynami wskazanymi w art. 48 k.p.c., art. 398¹⁵ k.p.c. i art. 413 k.p.c.

Zgodnie z art. 48¹ k.p.c. w przypadku wyłączenia sędziego na podstawie art. 48 § 1 pkt 1-4 i § 2 k.p.c. sąd występuje do sądu nad nim przełożonego o wyznaczenie innego sądu do rozpoznania sprawy, a sąd przełożony wyznacza inny równorzędny sąd. Okoliczność, że powódka dopiero w zażaleniu na postanowienie Sądu odrzucające jej pozew przeciwko Izbie Adwokackiej w [...]. złożyła wniosek o wyłączenie sędziów Sądu Okręgowego w Katowicach (k. 36), nie ma znaczenia, o tyle że art. 48¹ k.p.c. stosuje się z urzędu, skoro w Sądzie Okręgowym w Katowicach orzeka były mąż powódki.

W kontekście jednak skutków naruszenia tego przepisu należy zwrócić uwagę, że art. 48¹ k.p.c. ma podobne brzmienie jak art. 44² k.p.c., który w pkt 1 stanowi, że jeżeli stroną jest Skarb Państwa, a państwową jednostką organizacyjną, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, jest sąd właściwy do rozpoznania sprawy - sąd ten z urzędu przedstawia akta sprawy

sądowi nad nim przełożonemu, który przekazuje sprawę innemu sądowi równorzędnemu z sądem przedstawiającym. Jak wynika z motywów do art. 44² k.p.c. ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1469 ze zm) celem tej regulacji była konkretyzacja zasady, że sąd nie powinien rozpoznawać sprawy, której charakter stawia w wątpliwym świetle jego bezstronność, bowiem w sytuacji gdy sąd rozpoznaje sprawę, w której sam występuje, stanowi to zagrożenie dla postrzegania konkretnego sądu jako bezstronnego organu wymiaru sprawiedliwości. Dalej wskazuje się, że wyrazem tej konkretyzacji są dwie regulacje, z których pierwsza polega na obligatoryjnym rozpoznaniu sprawy przez inny sąd w przypadku wyłączenia sędziego (projektowany art. 48¹ k.p.c.), zaś druga na analogicznym „przekazaniu sprawy” w sytuacji, gdy sąd ogólnie właściwy miałby rozpoznać sprawę, w której stroną jest on sam albo sąd nad nim przełożony. Ponadto uchwalając te przepisy (art. 44² i art. 48¹ k.p.c.) prawodawca dążył także do usprawnienia postępowania w tego rodzaju sprawach, aby zapobiec jego wydłużaniu wskutek konieczności rozpoznawania żądań sędziów danego sądu, względnie stron o wyłączenie od orzekania.

Na gruncie art. 44² k.p.c. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 27 kwietnia 2022 r., III CZP 56/22 wyjaśnił, że *ratio legis* wprowadzenia tego przepisu do kodeksu postępowania cywilnego, w kontekście także przedstawionych wyżej motywów tej nowelizacji, ma szerszy aspekt, wykraczający poza zagadnienie właściwości miejscowej sądu, które - jak się wydaje - ma znaczenie wtórne (podobnie jak i w przypadku uregulowanym w art. 48¹ k.p.c.) i stanowi konsekwencję eksponowanej w tym przepisie zasady, aby sprawy, w których stroną jest Skarb Państwa nie były rozpoznawane przez sądy, które mają status państwowych jednostek organizacyjnych, z których działalnością wiąże się, stanowiące przedmiot takiej sprawy roszczenie, ze względu na zapewnienie postrzegania sądu - nie tylko zresztą przez zainteresowane strony - jako organu bezstronnego, przez wzgląd na zasadę *nemo iudex in causa sua*. Nie ulega więc wątpliwości, że ustawodawca w odniesieniu do takich spraw zamierzał unormować nie tylko problematykę właściwości miejscowej, ale przede wszystkim realnie zagwarantować rozpoznanie sprawy przez sąd, który w odbiorze społecznym nie

będzie wywoływał wątpliwości co do bezstronności. Stosownie do art. 45 ust. 1 Konstytucji RP każdy ma prawo do rozpatrzenia sprawy przez właściwy, bezstronny i niezawisły sąd. Kategoryczne brzmienie art. 44² k.p.c. musi prowadzić do wniosku, że ustawodawca wyłącza od orzekania sąd w sprawie, w której stroną jest Skarb Państwa, zaś sąd ten jest jednocześnie tą państwową jednostką organizacyjną, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie. W takiej sytuacji procesowej, w świetle tego przepisu sąd przełożony nad takim sądem ma swobodę jedynie w zakresie wyboru konkretnego sądu równorzędnego z sądem przedstawiającym (ustawa nie określa kryteriów tego wyboru), natomiast (*implicite*) nie może odmówić przekazania sprawy innemu sądowi równorzędnemu z sądem przedstawiającym. W tym przypadku sąd przełożony nie ma luzu decyzyjnego jak w art. 44¹ k.p.c., w ramach którego pod przesłankę dobra wymiaru sprawiedliwości mogą podpadać różnego rodzaju okoliczności, mogące być odmiennie oceniane przez poszczególne składy Sądu Najwyższego. W przypadku, gdy występują okoliczności, o których mowa w art. 44² k.p.c., takich wątpliwości nie ma, jeśli tylko zostanie ustalone, że rzeczywiście sąd właściwy jest jednocześnie właściwą państwową jednostką organizacyjną w rozumieniu art. 67 § 2 k.p.c. Wprawdzie można mieć obiekcyjne nie tylko co do tego, czy ustawodawca zmieścił rozważany przepis we właściwym układzie redakcyjnym kodeksu postępowania cywilnego (por. usytuowanie art. 48¹ k.p.c.), skoro zasadniczym celem jego wprowadzenia było normatywne urzeczywistnienie konstytucyjnego prawa strony do rozpoznania sprawy przez bezstronny sąd i postrzegania przez społeczeństwo sądu w danej sprawie jako bezstronnego, ale także, czy wystarczająca jest z tego względu jego redakcja. Dalej Sąd Najwyższy podkreślił, że mało przekonywująca byłaby jednak teza kwalifikująca naruszenie tego przepisu jako nieważność postępowania w każdym przypadku. Przyjęcie nieważności postępowania wymagałoby oparcia takiej oceny na bardziej jasnych i wyraźnych w tej materii przepisach przejściowych, których jednak brak. Ponadto ustawodawca nie zdecydował się na modyfikację art. 48 k.p.c. względnie art. 379 pkt 4 k.p.c.

Wprawdzie uchwała ta zapadła w nieco odmiennym stanie faktycznym, gdyż nowelizacja k.p.c. z dnia 4 lipca 2019 r. weszła w życie w trakcie tamtego postępowania, ale przyjęcie zasady, że każdy przypadek naruszenia 48¹ k.p.c.

powoduje nieważność postępowania, nie wydaje się uzasadnione, przez pryzmat celu, który przyświecał ustawodawcy we wprowadzeniu tego przepisu do k.p.c. Dlatego też skoro nie sposób wyprowadzić z regulacji zawartej w noweli do k.p.c. z 4 lipca 2019 r. wyraźnego zamiaru ustawodawcy kwalifikowania każdego naruszenia tego przepisu jako nieważności postępowania, to naruszenie tego przepisu należy traktować indywidualnie na tle okoliczności konkretnej sprawy w kategoriach uchybienia, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy. Nieważność postępowania powinna wynikać z wyraźnego i jasnego przepisu rangi ustawowej. Sankcji tej nie można natomiast domniemywać. Wymaga również odnotowania, że w art. 379 pkt 4 k.p.c. jest mowa o składzie sądu orzekającego sprzecznym z przepisami prawa (taka sytuacja w niniejszej sprawie nie występuje) oraz o rozpoznaniu sprawy przez sąd z udziałem sędziego wyłączanego z mocy ustawy, a tymczasem w przepisie art. 48¹ k.p.c. jest mowa nie o wyłączeniu konkretnego sędziego, lecz sądu, w którym orzeka sędzia wyłączony z mocy ustawy.

Powódka nie przedstawiła takich okoliczności, które potwierdzałyby, że uchybienie temu przepisowi przynajmniej mogło mieć wpływ na wynik tej sprawy.

Powyższe wątpliwości co do wystąpienia skutku naruszenia tego przepisu w postaci nieważności postępowania nie pozwalają na przyjęcie, że skarga kasacyjna jest oczywiście zasadna w przedstawionym wyżej rozumieniu.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

[SOP]

[a!]

